

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. У статті визначено місце бухгалтерського обліку в підготовці магістрів зі спеціальності 8.18010014 "Управління фінансово-економічною безпекою". Вказані фахівці здатні вирішувати проблеми зміцнення національної безпеки України, утворення недержавного сектору безпеки підприємництва, як складової частини національної безпеки держави, що відповідає сучасним вимогам і міжнародним стандартам.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансово-економічна безпека, фахівці з безпеки, процес підготовки фахівців

Davidyuk T., Borymska K.

ACCOUNTING IN TRAINING SPECIALISTS OF FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY

Summary. The article defines the place of accounting in training the master's degrees in the field 8.18010014 "Management of financial and economic security." These specialists are able to solve the problems of strengthening the national security of Ukraine, the formation of private security sector businesses, as component part of national security of our state which would answer modern requirements and international standards.

Keywords: accounting, financial and economic security, specialists of security, the process of training specialists

1. Вступ

Сучасні умови діяльності підприємств є складними та небезпечними через наявність загроз, зумовленими дією як зовнішнього, так і внутрішнього середовища діяльності суб'єктів господарювання. Очевидним є той факт, що підприємницька діяльність є привабливою для таких антисуспільних явищ, як корупція, організована злочинність, промислове шахрайство, рейдерство, недобросовісна конкуренція, поширення комерційної таємниці та будь-яких інших видів витоку конфіденційної інформації через дії власного персоналу, конкурентів. Вкрай важко оцінити масштаби втрат підприємств, установ та організацій унаслідок таких явищ.

За результатами всесвітнього огляду економічних злочинів [1] у 2011 році в Україні: у 36 % підприємств зафіксували випадки економічної злочинності; третина підприємств не проводять оцінку ризиків шахрайства; незаконне привласнення майна (73 %), корупція та хабарництво (60 %) залишаються найпоширенішими видами економічної злочинності в Україні; кількість внутрішніх шахрайських операцій суттєво зросла; більшість українських респондентів, які зафіксували випадки шахрайства оцінюють збитки в розмірі до 5 млн. дол. США; 40 % злочинів були скоєні вищим керівництвом підприємств; кожен п'ятий працівник, який скоїв економічний злочин на підприємстві, не поніс покарання.

Тому створення умов цивілізованого розвитку підприємництва потребує захисту прав та інтересів підприємств, установ, організацій та напрацювання механізмів протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам.

Вищевикладене свідчить про більш диференційований й спеціалізований підхід до підготовки фахівців, появу нових перспективних спеціальностей, однією з яких є спеціальність 8.18010014 “Управління фінансово-економічною безпекою”. Саме такі фахівці будуть спроможні на високому професійному рівні організувати та здійснювати заходи захисту комерційної таємниці й інтелектуальної власності, забезпеченню надійності персоналу, організації отримання інформації про конкурентне середовище, здійснення заходів з профілактики злочинів і протидії корупції, шахрайству, недобросовісній конкуренції та рейдерству.

Проте при підготовці таких фахівців у вищих навчальних закладах України виникають проблеми, пов’язані з різними підходами до самого поняття “фінансово-економічна безпека”, різними уявленнями про компетентнісні характеристики таких фахівців, а отже і методичними підходами до підготовки магістрів зі спеціальності “Управління фінансово-економічною безпекою” в сучасних умовах господарювання підприємств і розвитку вітчизняної системи вищої освіти.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемі управління фінансово-економічною безпекою підприємств присвячено праці вітчизняних і зарубіжних вчених, серед них: І. П. Вознюк, В. М. Геєць, Н. М. Головай, К. С. Горячева, В. П. Дономарьов, А. В. Заїчковський, Т. О. Іванюта, Ю. Г. Кім, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, Г. Б. Козаченко, М. П. Лазаренко, О. М. Ляшенко, Н. О. Микитюк, К. В. Ніколаєнко, О. М. Підхомний, Л. І. Пославська, О. Г. Череп. Комплексний підхід до дослідження проблем обліково-інформаційного забезпечення в системі управління економічною безпекою підприємства розглядають лише окремі спеціалісти з бухгалтерського обліку, зокрема: І. А. Білоусова, С. М. Галузіна, Л. В. Гнилицька, Я. Д. Крупка, Є. М. Лапченко, Т. В. Момот, В. Ф. Палій, М. Г. Чумаченко, В. О. Шевчук та ін.

Враховуючи викладене, метою дослідження є визначення підходу до вивчення відповідних дисциплін (зокрема, бухгалтерського обліку) при підготовці фахівців з фінансово-економічної безпеки у вітчизняних вищих навчальних закладах з урахуванням здійснених наукових досліджень і розробити науково обґрунтовані рекомендації щодо їх вирішення.

3. Економіко-правові передумови підготовки фахівців з фінансово-економічної безпеки

XXI століття можна охарактеризувати як етап, для якого проблема економічної безпеки підприємницьких структур стає не тільки темою наукових дискусій, але й предметом практичної діяльності підприємців. Невипадково значна частина правопорушень, зокрема рейдерських захоплень, відбуваються лише на тих підприємствах, які є фінансово стабільними, або навмисно “доведені” до банкрутства.

У 2011 році найбільш поширеним видом економічних злочинів в Україні було незаконне присвоєння майна (73 %), на другому місці – хабарництво та корупція (60 %), на третьому – маніпуляції з фінансовою звітністю (30 %) (рис. 1).

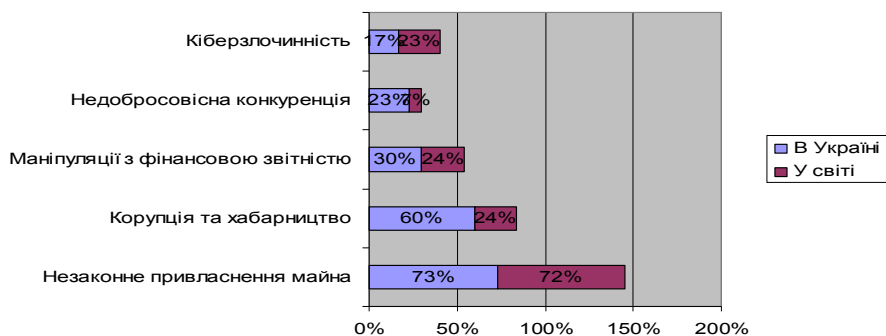

Рис. 1. Найпоширеніші економічні злочини в Україні та світі [1]

Кількість випадків незаконного присвоєння майна та недобросовісної конкуренції зроста майже на 15 % у порівнянні з 2009 роком. При цьому хабарництво і корупція та маніпуляції з фінансовою звітністю залишилися на тому ж рівні. У 2011 році помічене несуттєве збільшення частоти цих видів зловживань та збитків в них порівняно з 2009 роком (рис. 2).

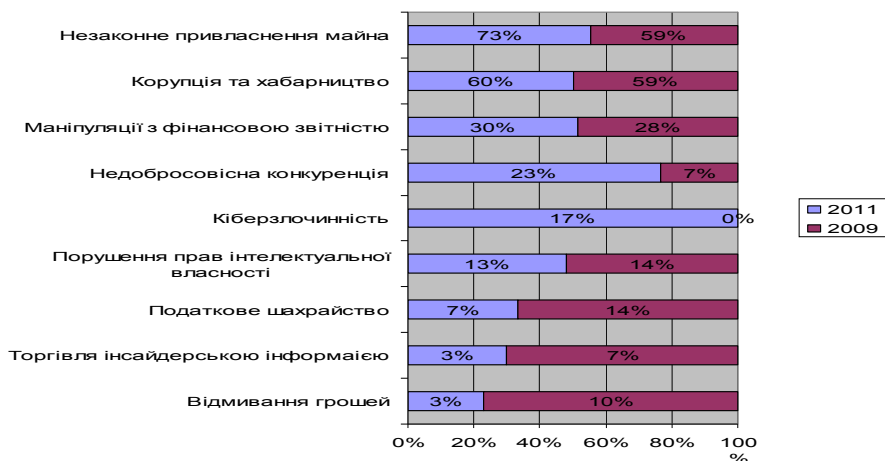

Рис. 2. Порівняння видів шахрайств в Україні в 2009 і 2011 роках

Від економічної злочинності підприємства найбільше страждають підприємства, що надають фінансові послуги, роздрібна торгівля, виробництво споживчих товарів, промислове виробництво та професійні послуги. Серйозні економічні злочини на підприємствах України, збитки, від яких в 2011 році оцінені в 5 млн. доларів США, в переважній більшості скоюють власні співробітники, в меншій – зовнішні винуватці зловживань (клієнти, агенти, посередники, постачальники). Випадки шахрайства, які скоюють співробітники, зазвичай призводять до більших збитків, ніж при зловживаннях зовнішніх сторін. Наслідком економічних злочинів є не лише фінансові збитки (рис. 3), але й погіршення настроїв у трудовому колективі, зниження вартості акцій та бренду, погіршення ділових відносин з партнерами.

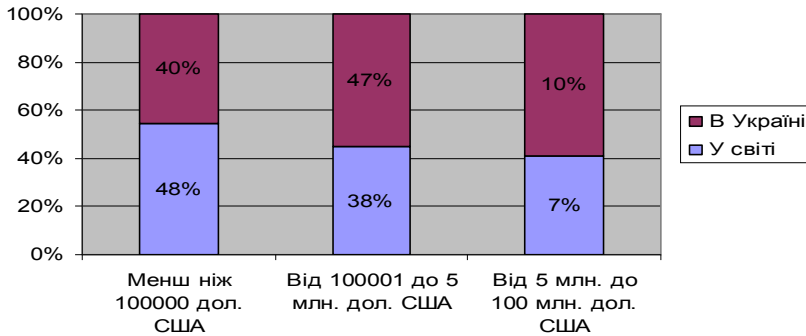

Рис. 3. Фінансові збитки від економічних злочинів в Україні та світі у 2011 році

На вітчизняних підприємствах більшість злочинів виявляють служба корпоративної безпеки та (або) служба внутрішнього аудиту. Напевне, саме тому відчутно зріс попит на управлінців різних рівнів, які мають спеціальну підготовку в такій специфічній сфері діяльності, як фінансово-економічна безпека. Науково обгрунтоване формування та використання фінансових ресурсів може забезпечити динамічний, інноваційний розвиток підприємства, який відповідає сучасним умовам і запобігає негативним впливам й загрозам. Саме тому підготовку фахівців з фінансово-економічної безпеки потрібно здійснювати з позицій різних економічних наук – бухгалтерського обліку, контролю, аналізу господарської діяльності та фінансів. Такий підхід дозволить теоретично глибше вивчити фінансово-економічну безпеку і реалізувати системну побудову науково обгрунтованих положень в практичній діяльності підприємства.

Існуючі публікації з даної проблеми дозволяють зробити висновок про відсутність концепції економічної безпеки підприємств, установ, організацій та шляхів її забезпечення. Якщо говорити про економічну безпеку в масштабах держави, то у серпні 1996 року Кабінетом Міністрів України була затверджена Концепція економічної безпеки, в якій під економічною безпекою розуміли “стан економіки, суспільства та інститутів державної влади, при якому забезпечується реалізація і гарантований захист національних економічних інтересів, прогресивний соціально-економічний розвиток України, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих внутрішніх та зовнішніх процесів”. Значне місце приділено подоланню економічних загроз національній безпеці в Концепції державної політики національної безпеки України.

У 2008 році Радою центральної спілки споживчих товариств України ухвалено постанову “Про Концепцію економічної безпеки споживчої кооперації України”. Так, Концепцією передбачено наступне визначення економічної безпеки: “стан захищеності суб’єктів господарювання від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, дестабілізуючих факторів, при якому забезпечується стійка реалізація основних господарських інтересів та цілей статутної діяльності”. Також серед концепцій, направлених на забезпечення економічної безпеки, варто згадати і про Концепцію технічного захисту інформації в Україні, затверджену Постановою Кабінету Міністрів у 1997 році.

Тож переважним є підхід до економічної безпеки не як до економічної, а як юридичної або технічної категорії, що жодною мірою не відповідає сутності економічних явищ і становить сутність самостійних напрямків забезпечення безпеки, таких як правовий захист інтересів суб'єктів економічної діяльності, технологічна й інформаційна безпека.

За безпеку підприємств досить часто відповідають фахівці, які мають попередній досвід роботи в правоохоронних органах, що безсумнівно є надзвичайно корисним для їх професійної діяльності. Проте сучасні умови вимагають також поглиблених знань таких фахівців в економічній і фінансовій сферах, що сприятиме комплексному процесу управління фінансово-економічною безпекою підприємств. На кожному сучасному підприємстві є підрозділи з внутрішньої та фінансово-економічної безпеки, вакансії на яких заповнюються кадрами споріднених спеціальностей. Також відсутня підготовка фахівців, які б мали сучасну глибоку фундаментальну та практичну підготовку в галузі управління фінансово-економічною безпекою й водночас могли б займати керівні посади для здійснення ефективної організації такої роботи.

4. Система підготовки фахівців з фінансово-економічної безпеки та місце обліку в ній

Починаючи з 2007 року, відбулось активне обговорення питання щодо необхідності створення вітчизняної системи освітньої підготовки фахівців з безпеки підприємств, наукове забезпечення розвитку недержавної системи безпеки, адаптація міжнародних стандартів у цій галузі. Вперше це питання було розглянуто Радою Українського союзу промисловців і підприємців з корпоративної безпеки у лютому 2007 року. Також в 2007 році експертною радою Українського союзу промисловців і підприємців з корпоративної безпеки запропоновано створити в Україні систему підготовки фахівців з безпеки. Тож Україна стала першою країною на пострадянському просторі, де почали здійснювати підготовку таких фахівців.

Якщо говорити про розвинені країни світу, то підготовку фахівців з економічної безпеки компаній здійснюється за спеціальністю “security management” (менеджмент безпеки), яка може містити ряд спеціалізацій (приватний детектив, менеджер із забезпечення безпеки персоналу, менеджер з конкурентної розвідки за ОКР “бакалавр” та “магістр”). У США таких фахівців готують понад 30 вищих навчальних закладів, у Великобританії – 10, Німеччині – 7, Франції – 9, Латвії – 3 [5].

Наказом Міністерства освіти і науки України № 356 від 25.06.07 “Про затвердження Змін до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями” було введено нову спеціальності – 8.18010014 “Управління фінансово-економічною безпекою” за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр” [3]. Робочою групою під керівництвом віце-президента Українського союзу промисловців і підприємців В. В. Крутова та директора Навчально-наукового інституту менеджменту безпеки Київського університету економіки та права “Крок” П.Я. Пригунова був розроблений і запропонований Галузевий стандарт освітньо-кваліфікаційної характеристики та освітньо-професійної програми підготовки магістра за спеціальністю 8.18010014 “Управління фінансово-економічною безпекою” кваліфікації 2414.2 “Професіонал з фінансово-економічної безпеки” та кваліфікації 2414.2 “Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки”, та затверджений наказом МОН України від 13.12.2011 р. за № 1423. У варіативній частині ОКХ визначено типові функції, знання та вміння, необхідні

для виконання своїх обов'язків, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки підприємства, в ОПП ж наведено перелік та зміст дисциплін відповідних кваліфікацій.

Потреба у підготовці фахівців зі спеціальними ґрунтовними знаннями з питань фінансово-економічної безпеки у різних сферах економічної діяльності підприємства призвела до того, що до Класифікатора професій України було внесено зміни, які надають керівникам підприємств можливості віднині вводити на підприємстві відповідні посади. Так, зокрема, посади таких професіоналів-фахівців передбачені у Класифікаторі професій України (ДК 0003:2010), у другому розділі якого введена група професій за № 2414.2 “Професіонал з фінансово-економічної безпеки” та № 2414.2 “Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки”. Ці професії та посади відповідали міжнародним стандартам “Сек’юриті менеджменту” (“Security management”).

Підготовку фахівців з безпеки підприємств, установ, організацій в Україні³⁶ здійснюється за такими спеціальностями (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями та спеціальності, в межах яких здійснюється підготовка фахівців з безпеки за ОКР “бакалавр”, “спеціаліст” і “магістр”

№ з/п	Напрямок підготовки (спеціальність)	ОКР
1	6.170101 “Безпека інформаційних та комунікаційних систем”	бакалавр
2	6.170102 “Системи технічного захисту інформації”	бакалавр
3	6.170103 “Управління інформаційною безпекою”	бакалавр
4	6.170203 “Пожежна безпека”	бакалавр
5	7.04010603 та 8.04010603 “Екологічна безпека”	спеціаліст, магістр
6	7.17010101 та 8.17010101 “Безпека інформаційних і комунікаційних систем”	спеціаліст, магістр
7	7.17010201 та 8.17010201 “Системи технічного захисту інформації, автоматизації її оброблення”	спеціаліст, магістр
8	7.17010301 та 8.17010301 “Управління інформаційною безпекою”	спеціаліст, магістр
9	7.17010302 та 8.17010302 “Адміністративний менеджмент у сфері захисту інформації”	спеціаліст, магістр
10	7.17020301 та 8.17020301 “Пожежна безпека”	спеціаліст, магістр
11	8.17020302 “Управління пожежною безпекою”	магістр
12	8.18010014 “Управління фінансово-економічною безпекою”	магістр

Спеціальність “Управління фінансово-економічною безпекою” користується попитом серед представників державних органів, що запобігають зловживанням у сфері економіки та здійснюють боротьбу з економічною злочинністю (служба безпеки України, міліція, податкова служба, Державна фінансова інспекція тощо); працівникам приватних компаній, охоронних структур, банківсько-фінансових установ, які опікуються проблемами економічної безпеки підприємства.

³⁶ Постанова КМУ від 13.12.2006 р. № 1719 “Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за ОКР “бакалавр”, Постанова КМУ від 27.07.2010 р. № 787 “Про затвердження переліку, спеціальностей за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за ОКР “спеціаліст” і “магістр””

Відповідно до Національного класифікатора професій та затвердженого галузевого стандарту вищої освіти зі спеціальності 8.18010014 “Управління фінансово-економічною безпекою” випускники програми можуть працювати на вищому та середньому рівнях управління у лінійних та функціональних підрозділах організацій (що здійснюють економічну діяльність) різних форм власності та організаційно-правових форм, у тому числі у закладах освіти, науково-дослідних установах, зокрема на посадах: керівника підприємства; аналітика, професіонала з питань фінансово-економічної безпеки; професіонала з корпоративного управління, наукового співробітника (фінансово-економічна безпека підприємств, установ та організацій); економічного радника, консультанта з економічних питань, фахівця з організації майнової та особистої безпеки; економіста з бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності; економічного радника; консультанта (оглядача) з економічних питань.

Незважаючи на введення таких професіоналів-фахівців у Класифікатор професій України та затвердження галузевих стандартів на підготовку фахівців даної категорії, ще є ряд питань, які потребують вирішення, зокрема:

- підміна економічної категорії різними явищами, які в тій чи іншій мірі розглядаються авторами як складові економічної безпеки;
- розбіжності у підходах до визначення економічної безпеки, що носять авторський характер, який часто не узгоджується з діючими нормативно-правовими документами та методичними розробками;
- недостатність методологічного забезпечення діяльності з дослідження проблеми економічної безпеки та її забезпечення;
- відсутність науково-обґрунтованих рекомендацій з включення до організаційної структури суб’єкта господарювання фахівців з економічної безпеки, їх статус, функції та посадові обов’язки.

Першим навчальним закладом, що розпочав підготовку спеціалістів з безпеки вже з 2007-2008 навчального року, став університет економіки та права “КРОК” (м. Київ).

У 2013-2014 навчальному році підготовку магістрів за спеціальністю “Управління фінансово-економічною безпекою” здійснюватимуть 16 вищих навчальних закладів України. З них шість закладів розташовані у містах Києві та Харкові, чотири заклади – у Львові та Сумах, по одному закладу – в обласних центрах Донецької, Кіровоградської, Луганської, Запорізької, Тернопільської областей і АР Крим (табл. 2).

Тож, як свідчать дані табл. 1, ліцензійний обсяг ВНЗ України, що здійснюють підготовки магістрів зі спеціальності 8.18010014 “Управління фінансово-економічною безпекою” (на денній та заочні формі навчання) становить 587 чол. Підготовка фахівців даної спеціальності передбачає півторарічне навчання студентів за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр”. Такий фахівець є функціональним працівником системи управління, що об’єднує посаду, спеціальність та кваліфікацію. За своїм змістом і характером він вимагає різносторонньої, комплексної та інтегрованої підготовки.

Це свідчить про зацікавленість ВНЗ України в організації підготовки фахівців у галузі економічної безпеки, але без вирішення організаційних питань цей напрям не може ефективно розвиватися. Навчання працівників підприємств, установ, організацій, – відмічає Е.І. Низенько, – повинне передбачати наявність не лише теоретичних знань, але й практичних навичок, умінь [4]. Про недостатній рівень та якість підготовки фахівців з економічної безпеки відмічає в своїй

праці В.В. Крутов [2]. Автор стверджує, що більшість ВНЗ не формують системного підходу у фахівців з фінансово-економічної безпеки і не забезпечують вирішення сучасних проблем щодо їх підготовки для діяльності у сфері безпеки.

Таблиця 2

**Моніторинг підготовки магістрів за спеціальністю 8.18010014
“Управління фінансово-економічною безпекою” ВНЗ України**

№ з/п	Навчальний заклад	Ліцензований обсяг, чол. (денна/заочна)	Кафедра відповідальна за підготовку фахівців
1	Харківський національний економічний університет	50/30	Інформація відсутня
2	Київський національний університет технологій та дизайну	50/0	Кафедра фінансів
3	Тернопільський національний економічний університет	50/0	Кафедра фінансово-економічної безпеки
4	Сумський державний університет	50/0	Кафедра адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки
5	Харківська національна академія міського господарства	30/30	Кафедра фінансово-економічної безпеки, обліку і аудиту
6	Донецький національний технічний університет	30/30	Кафедра фінансів і банківської справи
7	Запорізький національний університет	30/0	Кафедра фінансів і кредиту
8	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля	30/0	Кафедра менеджменту та економічної безпеки
9	Українська академія банківської справи НБУ (м. Суми)	30/0	Інформація відсутня
10	Феодосійська фінансово-економічна академія Київського університету ринкових відносин	25/0	Кафедра фінансів та управління фінансово-економічною безпекою
11	Національний університет “Львівська політехніка”	25/0	Кафедра адміністративного та фінансового менеджменту
12	Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (м. Київ)	25/0	Фінансово-економічний факультет
13	Кіровоградський національний технічний університет	25/0	Інформація відсутня
14	Львівський державний університет внутрішніх справ	15/15	Кафедра фінансово-економічної безпеки
15	Харківський національний університет радіоелектроніки	15/0	Кафедра економічної кібернетики та управління економічною безпекою
16	Університет економіки та права “КРОК”, м. Київ	2/0	Навчально-науковий Інститут менеджменту безпеки
Разом		587 чол.	х

Головна мета підготовки магістрів з “Управління фінансово-економічною безпекою” – поєднати економічну підготовку і знання у сфері інформаційної та економічної безпеки.

Кого ж зараховують на навчання в магістратуру за цією спеціальністю? Так, зокрема, в університет економіки та права “КРОК” (м. Київ) та в Запорізькому національному університеті приймаються громадяни України, які мають базову (рівень бакалавра за галузями знань “Економіка та підприємництво”, “Менеджмент”, “Право”, “Інформаційна безпека”) або повну вищу освіту (рівень спеціаліста, магістра чи вища освіта, здобута до запровадження в Україні ступеневої вищої освіти, незалежно від спеціальності).

В Харківському національному економічному університеті та Східноукраїнському національному університеті ім. В. Даля на навчання приймаються особи з дипломами бакалавра, спеціаліста, магістра галузей знань “Менеджмент і адміністрування”, “Економіка та підприємництво”, “Право”, “Соціально-політичні науки”, “Цивільна оборона”, “Гуманітарні науки”, “Інформаційна безпека”, “Соціальне забезпечення”, “Військові науки, національна безпека, безпека державного кордону” та ін.

Аналіз наведених даних свідчить, що в переважній більшості для підготовки фахівців з фінансово-економічної безпеки використовуються спеціальності галузі знань “Економіка та підприємництво”. Тобто навчальні заклади надають перевагу підготовці аналітиків з фінансово-економічної безпеки, які здійснюють не лише кафедри управління фінансово-економічною безпекою, але й кафедри з фінансів, менеджменту та бухгалтерського обліку.

Здобуття даної спеціальності найбільш актуальним є для наступних категорій потенційних абітурієнтів. По-перше, це молоді фахівці, які закінчують навчання за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра та планують свою подальшу професійну діяльність у сфері фінансово-економічної безпеки. По-друге, це працівники державних, банківських установ, страхових компаній та служб безпеки підприємств, які мають досвід роботи у цій сфері, проте потребують відповідного оновлення знань чи перекваліфікації. Адже доволі часто у правоохоронних структурах працюють ті, хто має лише юридичну освіту, але їм доводиться працювати на посадах, де потрібно протидіяти економічній злочинності. Тому постає необхідність в отриманні додаткової освіти у сфері економічної безпеки, яка допоможе більш кваліфіковано виконувати свою роботу. Напевно, тому цю спеціальність часто розглядають як один із варіантів підвищення кваліфікації.

Якщо виходити з того, що за допомогою освіти студент отримує теоретичну підготовку з обраної спеціальності й виробляє практичні навички, то на сьогодні можна сміливо констатувати: підготовка всебічно освічених фахівців у сфері забезпечення економічної безпеки – неможлива. Можна говорити лише про підготовку фахівців за окремими напрямками цієї діяльності. Якщо проаналізувати діяльність освітніх установ, що пропонують послуги з підготовки фахівців у сфері економічної безпеки, то даний висновок отримає практичне підтвердження. Випускники отримують кваліфікацію юристів (цивільне право) чи економістів без вказівки на підготовку з питань забезпечення економічної безпеки.

Наступною важливою проблемою, яка вимагає вирішення, є відсутність посад в організаційній структурі підприємств, установ, організацій для фахівців у

сфері забезпечення економічної безпеки. Через це випускники не можуть бути працевлаштовані у відповідності з отриманою кваліфікацією і змушені йти працювати туди, де є вакансії юристів та економістів. Тож навчальні заклади, виходячи зі своїх можливостей або внутрішніх поглядів, більше концентруються на юридичний, економічний або технічний напрями. Проте, кваліфікований спеціаліст повинен володіти системними знаннями: і економічними, і юридичними, і технічними з невеликим акцентом на економічну складову, щоб він міг правові положення або технічні рішення оцінювати в грошовому еквіваленті. Він повинен добре розбиратися як у питаннях виробничого менеджменту, так і в різних аспектах управління персоналом. Всебічні знання дозволять йому врахувати вплив різноманітних факторів на економічне становище в економічних категоріях, оцінити стан економічної безпеки на поточний момент, перспективи та напрями його трансформації, запропонувати комплекс заходів з підтримання або підвищення рівня економічної захищеності, а також керувати виконанням заходів щодо забезпечення економічної безпеки різних структур і контролювати їх результати. Звичайно, збереже своє значення і підготовка фахівців з більш вузькими напрямками та спеціальностями, наприклад “Облік і аудит”, але в будь-якому випадку реалізація триєдиного підходу сприятиме підвищенню якості підготовки фахівців.

В умовах сьогодення безпека підприємств полягає, насамперед, у площині фінансово-економічних і правових відносин та відповідних інтересів, що вимагає від фахівців знань з економіки, теорії управління та менеджменту, бухгалтерського обліку, фінансів, права. Такі фахівці повинні мати уявлення про специфіку здійснення господарської діяльності, знати економічні та правові механізми управління та функціонування підприємств і на цій базі знань організувати систему безпеки. Галузевим стандартом вищої освіти України для кваліфікацій “Професіонал з фінансово-економічної безпеки” та “Аналітик з питань з фінансово-економічної безпеки” передбачено такий перелік нормативних дисциплін: 1) теорія безпеки соціальних систем; 2) комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки; 3) інформаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки; 4) правове забезпечення безпеки суб’єктів господарської діяльності в Україні; 5) стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки; 6) обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки на підприємстві; 7) професійна психологія; 8) наукове та методичне забезпечення діяльності фахівців з фінансово-економічної безпеки; 9) охорона праці в галузі безпеки; 10) цивільний захист.

Фахівці з безпеки підприємств, установ, організацій повинні володіти комплексною системою знань в економічній, юридичній, фінансовій, правоохоронній, управлінській, психологічній сферах.

Проте, якщо для підготовки магістрів за кваліфікацією “Професіонал з фінансово-економічної безпеки” більше уваги варто приділяти юридичній, управлінській та психологічній сферам, оскільки Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників “Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації” (розроблено Державною установою Науково-дослідний інститут соціально-трудових відносин Міністерства соціальної політики) передбачає, що професіонал: визначає зовнішні та внутрішні загрози й ризики у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства; проектує систему підготовки керівного скла-

ду та персоналу підприємства щодо проведення ефективних заходів із зниження рівня небезпек, загроз та ризиків; бере участь у створенні та використанні нових технологій щодо зниження загроз і ризиків діяльності підприємства, забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Для підготовки ж магістрів за кваліфікацією “Аналітик з питань з фінансово-економічної безпеки” більше уваги варто приділяти економічній та фінансовій сферам, оскільки Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників “Безпека господарської діяльності підприємства, установи, організації” передбачає, що аналітик сприяє здійсненню інформаційно-аналітичного та обліково-аналітичного забезпечення щодо оцінки рівня реальних і потенційних загроз фінансово-економічної безпеки підприємства шляхом: пошуку і оцінки джерел інформації, аналізу даних, необхідних для проведення економічних розрахунків; моніторингу поточного економічного і фінансового стану господарюючих суб'єктів на предмет надійності ресурсного потенціалу, стабільності і стійкості їх діяльності; моніторингу економічних процесів, збір, аналізу і оцінки інформації, що має значення для забезпечення економічної безпеки; виявлення економічних ризиків і загроз економічній безпеці; обробки масивів статистичних даних, економічних показників, що характеризують соціально-економічні процеси відповідно до поставленого завдання, аналізу, оцінки, інтерпретації отриманих результатів і обґрунтування висновків; оцінки економічної ефективності проектів; моделювання економічних процесів для аналізу і прогнозування загроз економічній безпеці; інформаційно-аналітичного забезпечення попередження, виявлення, припинення, розкриття і розслідування економічних та податкових злочинів; моніторингу взаємозв'язку економічних процесів і динаміки правопорушень та злочинів.

Основою економічної та інформаційної безпеки підприємства є облікова інформація. Бухгалтерський облік як елемент системи фінансово-економічної безпеки підприємства є основним процесом при обробці, аналізі і систематизації даних фактів господарської діяльності. Тому організація бухгалтерського обліку на підприємстві є досить важливим етапом у роботі підприємства, оскільки надалі від неї залежатиме ефективне функціонування підприємства і його безпека. Про те, що кваліфікація “Аналітик з питань з фінансово-економічної безпеки” має багато спільного з бухгалтерським обліком, свідчить захищена в 2013 році докторська дисертація Л. В. Гнилицької на тему “Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки підприємства”, яка була виконана на перетині двох спеціальностей: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) та 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності.

Можна виділити наступні основні джерела загрози економічної безпеки підприємства, що формуються в системі її бухгалтерського обліку: порядок внутрішнього регулювання бухгалтерського обліку на підприємстві; функціонування облікової системи; порушення вимог законодавства України; персонал підприємства та ін.

Саме тому до переліку нормативних варто додати дисципліни: “Бухгалтерський облік у системі економічної безпеки підприємства”, “Інтелектуальна власність”, “Бухгалтерська експертиза”, “Звітність підприємства”, “Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті”. Адже аналітик повинен бути тим фахівцем, який здатен до аналітичних досліджень і узагальнень у сфері забезпечення

фінансово-економічної безпеки підприємства, який досконало володіє методами обліку та аналізу, здатен прогнозувати процеси і розробляти перспективні програми ефективного розвитку підприємства. Це, по-перше, сприятиме інтеграції навчального процесу у єдине ціле та забезпечить єдність організації та змісту теоретичного навчання і практики; по-друге, фахівці, виконуючи посадові обов'язки, застосовуватимуть отримані знання та вміння з безпеки, де питання безпеки є їх складовою, а також ті, що є безпосереднім предметом діяльності таких фахівців.

Метою внесення змін до нормативних дисциплін є формування у магістрантів знань про економічну безпеку як найважливішу умову забезпечення безперервності діяльності суб'єктів господарювання у найближчому майбутньому, і роль бухгалтерського обліку в успішному функціонуванні системи економічної безпеки підприємства. Вивчення цих дисциплін повинно забезпечити освоєння магістрантами понять економічної безпеки підприємства та господарських ризиків, розуміння особливостей функціонування бухгалтерської інформаційної системи і сутності бухгалтерських ризиків, оволодіння методами управління бухгалтерськими ризиками.

Такий рівень підготовки можливий у межах ступеневої освіти, де є можливість варіативності професійної, фундаментальної, гуманітарної підготовки та індивідуального творчого підходу до навчання студентів.

5. Висновки

Розглянута вище порівняно невелика частина проблем, пов'язаних з підготовкою фахівців у галузі забезпечення економічної безпеки підприємницьких структур. Розв'язання зазначених проблем сприятиме комплексному і системному підходу до навчального процесу. Адже на зміст і напрям навчального процесу визначальний вплив мають умови майбутньої діяльності фахівців з управління фінансово-економічною безпекою, ефективність роботи випускника на практичній роботі.

На нашу думку, серйозна зміна ситуації можлива тільки в тому випадку, якщо будуть поставлені і вирішені такі першочергові завдання: розробка теоретико-методологічних засад та концепції безпеки підприємницької діяльності як економічної категорії; формування методологічного та методичного забезпечення досліджень у галузі економічної безпеки та її забезпечення, в тому числі з посиленням вивчення обліково-аналітичного забезпечення; створення навчально-методичного об'єднання для координації освітньої діяльності у сфері підготовки фахівців з економічної безпеки підприємництва; розробка навчально-методичних матеріалів для всебічного забезпечення навчального процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Всесвітній огляд економічних злочинів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pwc.com/uk_UA/ua/press-room/assets/GECS_Ukraine_ua.pdf.
2. Крутов В. В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва / В. В. Крутов. – К. : Вид-во “Фенікс”, 2008. – 406 с.
3. Про затвердження Змін до Переліку напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями : наказ Міністерства освіти і науки України № 356 від 25.06.07 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0727-07>.
4. Низенко Э. И. Обеспечение безопасности предпринимательской деятельности / Э. И. Низенко. – К. : МАУП, 2003. – 123 с.
5. Соснин А. С. Менеджмент безопасности предпринимательства : [учеб. пособ.] / А. С. Соснин, П. Я. Прыгунов. – К. : Изд-во Европ. Ун-та, 2004. – 555 с.